

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МІЖНАРОДНА
КАДРОВА АКАДЕМІЯ

**ПРАВОСЛАВНІ
ДУХОВНІ ЦІННОСТІ В КОНТЕКСТІ
ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО СВІТУ**

Матеріали II Міжнародної наукової конференції
Київ, 26 березня 2004 р.

**ORTHODOX
CULTURAL WEALTH IN THE CONTEXT
OF ORGANIZATION MODERN WORLD**

Materials of the II International scientific-practical conference
Kyiv, March 26, 2004

Київ 2005

- Православні духовні цінності в контексті формування сучасного світу:**
П68 Матер. II Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 26 берез. 2004 р. — К. : МАУП, 2005. — 348 с.
ISBN 966-608-402-3

У пропонованому збірнику подано доповіді учасників Міжнародної науково-практичної конференції — відомих учених, богословів, громадських діячів.

На форумі розглядалися питання про роль християнства, зокрема православ'я, у формуванні моральних цінностей суспільства, розвиток сучасної світської педагогічної думки в Україні під впливом християнської релігії, про збереження і відродження пам'яток духовної культури тощо. Наголошувалося, що силою, здатною здійснити духовне відродження суспільства, має стати релігія як одна з основних цінностей української національної ментальності.

ББК 86.37я43

А. Е. Бартош

Сохранение и исследование памятников духовной культуры (на примере старейших антиминсов из фондов Национального Киево-Печерского историко-культурного заповедника)96

**О. П. Магера,
В. В. Чуприна**

Священницькі садиби102

Г. А. Панчук

Пастирсько-педагогічна інноватика творчості Іоанікія Галятовського, українського православного богослова, педагога, ритор115

М. О. Зайцев

Людина і Бог — взаємність реальності120

І. В. Богачевська

Проблеми модернізації православної наративної традиції125

С. С. Нагорний

Релігія як одна з основних цінностей української національної ментальності129

Т. А. Борозенець

Християнська історіософія: герменевтико-культурологічний аспект133

Т. Д. Тхоржевська

Розвиток сучасної світської педагогічної думки в Україні під впливом християнської релігії146

В. М. Петрик

Аналіз законодавства Європейського парламенту в контексті захисту суспільства і окремих громадян від протиправних діянь новітніх релігійних рухів151

Т. А. Федорова

Ренессанс христианской православной культуры в национальном самосознании.....155

С. В. Маркова

Синтез науки, релігії, культури і освіти у плані духовного зростання людини.....161

О. А. Ануфрієнко

Формування політичної культури юриста засобами духовної культури165

В. Ф. Мартиненко

Духовно-моральні виміри споживання як основа рушійних сил нового способу виробництва168

А. М. Кадикало

Православний світогляд як досвід173

А. Ф. Примак

Микола Біляшівський та його участь у Церковно-археологічному музеї при Київській духовній академії177

Б. В. Колосок

Православні пам'ятки Луцька після переділів Польщі (1795 — кінець XIX ст.)183

А. Залужна

Заперечення релігійних та моральних цінностей в українській культурі першої третини XX ст.....195

В. М. Синицин

Служение образу Божию в человеке (О сущности и ценностях православной культуры)204

С. В. МАРКОВА,

канд. іст. наук., заступник директора з науково-методичної роботи Хмельницького інституту МАУП

СИНТЕЗ НАУКИ, РЕЛІГІЇ, КУЛЬТУРИ І ОСВІТИ У ПЛАНІ ДУХОВНОГО ЗРОСТАННЯ ЛЮДИНИ

Православні духовні цінності в контексті формування сучасного світу, 2004

Складний взаємозв'язок науки, релігії та культури має принципове й важливе значення для розвитку суспільства, духовного зростання і визначення мети і сенсу життя людини.

Звичайно, ця тема складна й глибока сама по собі; досить важко у межах одного виступу визначити всі сторони та грані, які споріднюють культуру, релігію й освіту невидимими узами.

Нині українська нація перебуває, як свідомо, так і підсвідомо, у пошуках тих духовних орієнтирів, які могли б зняти соціально-психологічну напругу в суспільстві. Ми пам'ятаємо, що релігія як особлива структурно-організована система діяльності людей, за певних історичних умов виконувала роль провідного чинника інтеграції та стабілізації, збереження і зміцнення наявних соціальних систем, консолідації та централізації державно-політичних режимів, формування і збереження етноконфесійних спільностей людей, етногенезу тощо. Зміст релігії ніколи не був і не може бути незалежним від соціальної практики, повсякденних реалій людського буття.

Відома істина, яка довго спростовувалася, все ж очевидна — наука не може повноцінно існувати без віри і духовності, ад-

же в такому разі вона стане не творчою, а руйнівною, небезпечною для людства силою. У контексті християнської думки усі зовнішні науки в ідеалі є своєрідними щаблями сходження людини до Бога. Цілковито задіяні в процес єднання людини з Богом, який за визначенням християнської теології є любов'ю, всі науки, таким чином, осягаються як засоби любові людини до Бога. Отже, наукове ставлення до світу видається прийнятним для християнина тільки тоді, коли воно існує в контексті любові до Бога і до ближнього. Поза єднанням людини з Богом і з усім творінням у Ньому наука і техніка втрачають будь-який сенс.

З іншого боку, православна Церква ніколи не заперечувала науку, до речі, і наукові дослідження не суперечать Біблії, а навпаки, підтверджують її істинність. Якщо наука відповідає на запитання “як?”, визначаючи і досліджуючи природу явищ, то релігія відповідає на запитання “чому?”, пояснюючи зміст та мету життя людини. Не з'єднавши ці дві основи життя, ми, звичайно, не зрозуміємо ані мети життя людини, ані не визначимо його сенсу і, як наслідок, не збагнемо мети знань, і в такому разі саме життя втратить сенс, буде абсурдом.

Починаючи з історії Нового часу (особливо це стосується епохи Просвітництва), науково-технічні досягнення та філософська думка розглядалися і продовжують розглядатися до сьогодні не тільки як необхідний, а і як єдиний засіб, спроможний відкрити людині зміст та необхідність життя, на противагу релігії як давній традиції, що нібито підтримує певну моральну атмосферу у певній частині суспільства. Релігію, особливо у тоталітарні часи, репрезентували з високих трибун як антинауковий, відірваний від нагальних проблем життя світогляд, що заводить людину в ілюзорний світ мрій. Така державна позиція, а це стосується і розвинутих країн світу, призводить до того, що на фоні швидкого науково-технічного прогресу та досягнення високого рівня життя все більше людей відчувають розчарування у житті, втрачають його зміст тощо. Здавалося б, парадоксальне явище! Куди ж тоді веде цивілізація людини, “звільняючи” від релігії та моралі?

Саме тому потрібно сьогодні відродити колишню гармонію і взаємозв'язок між релігійним, філософським та науковим баченням світу.

Так, наука, йдучи вперед, підтверджує істинність Книги Книг — Біблії. У 1973 році на Міжнародному конгресі на честь 500-річчя Коперника був прийнятий Космологічний антропний принцип, згідно з яким життя на землі могло виникнути лише за умови початкового існування розуму — Логоса. Згадаймо слова Ап. Іоана Богослова — “Спочатку було Слово...”

Розглядаючи і досліджуючи людину, проводячи аналогії з природою, сьогодні деякі вчені науково доводять факт створення людини за образом та подобою Божою, про що ми вже давно могли прочитати у Св. Письмі, бо лише в людині з'єднані воєдино творча ідея і матерія.

Вінцем і вершиною Божого творіння людина є ще й тому, що має не лише ро-

зум, а й вільну волю — тобто можливість вільно самовизначитися у всесвіті. І знову в основі основ стають моральні критерії, викладені ще у 10 заповідях Божих, відомих усім нам, але разом з тим таких складних для кожного: порядність, любов до Бога і до ближнього. Адже лише за умови високої моральності людина може спрямувати свою волю у правильне русло, на користь як самій собі, так і оточенню.

Таким чином, людина, яка прагне духовного зростання, може у самопізнанні, на власному досвіді переконалися у силі знань, що втілюються в мудрості, добрі і любові.

Невіруюча, морально занедбана людина не зможе, не змінивши себе, бути корисною для суспільства, як би високо не сягав її інтелектуальний потенціал. І знову-таки, тут релігія переплітається з наукою, адже сам процес зміни відбувається в людині не лише силою волі і розуму людського — віруючій людині допомагає і Божа благодать, яку дав Господь людству за заслуги Господа Ісуса Христа, Сина Божого. Це є потенційна можливість для кожної людини нескінченно удосконалюватися, все ближче і ближче підходячи до самого Бога; а Св. Євангеліє не ставить меж удосконалення людини, закликаючи до Божого подоби: “Будьте досконалі, як Отець Небесний досконалим є”.

Нещодавно я зустрілася з цікавою публікацією, де знову-таки досліджується реальність духовного світу очима вченого, за найновішими дослідженнями: “Увесь Всесвіт складається не тільки із зірок, планет, туманностей, а й з інших субстанцій. Це духовні субстанції, які існують у вигляді хвилі, причому ця хвиля суворо організована. Вона організована ще чіткіше, ніж фізичний світ, і її хвильова функція визначає всю його структуру. Таким чином, наукою доведено існування Творящих Сил Всесвіту, від яких залежить весь матеріальний світ”.

Ученими навіть створено прилади, що дозволяють фіксувати ці електромагнітні хвилі-матриці і, як не дивно, а кількість цих матриць з негативним зарядом з року в рік збільшується на землі. Ці матриці можуть вселитися в людину, яка в певних умовах створює нібито вакуум і притягує до себе ці частинки... Ось і наукове доведення існування духів зла, або ж, простіше, бісів, які вселяються в духовно занедбаних людей, керуючи їх життям...

Відомо також, що, за дослідженнями вчених, простір очищується від цих негативних частинок там, де є храми, де чути навіть дзвін.

Не так давно ми змогли ознайомитися з новими статтями вчених-біологів, звідки дізналися, що російському біологу П. Гаряєву вдалося дослідним шляхом підтвердити вчення Святого Письма про Божественне походження Всесвіту. Його відкриття в галузі генетики вивели біологію на нові шляхи розвитку, органічно пов'язали її з релігією, філософією, богослов'ям. Він пише про мудрість клітини, про те, що мудрість її від Творця, про те, що хромосоми генерують лазерне світло і лазерні структури спрямовані у Всесвіт, до Бога. Згідно із його вченням, людина може багато чого навчитися у клітини, почерпнути її мудрість та виховувати себе по-новому, відповідно до нових знань.

Близькі ідеї ми можемо побачити і у російського біолога А. Любіщева в його роботі (1925 р.) "О природе наследственных факторов". Він пише: "Гени не є ні живими істотами, ані шматками хромосом, ні молекулами, ні радикалами, ні фізичною структурою, ні силою, що викликається матеріальним носієм; але ми повинні визнати ген як матеріальну і потенційну субстанцію". І далі: "... гени у генотипі створюють не мозаїку, а органічну гармонійну єдність, подібну до хору. Гени — це оркестр, хор".

Ідеї російських біологів Гурвіча, Любіщева, Беклемішева — потужний інтелектуальний рух, досягнення, що багато випередило свій час. Суть їх думок полягає у тріаді:

1. Гени дуалістичні — вони і речовина, і поле одночасно.

2. Польові елементи хромосом помічають простір-час організму і тим самим керують розвитком біосистем.

3. Гени мають естетично-образну, регулятивну функції.

Тож можливе припущення про джерело інформації, що посиляється в ДНК, за якою хромосоми знаходять образ майбутнього організму.

Підкреслимо ще, що кожна жива істота будується за заздалегідь заданою хвильовою голограмою. Це й дало змогу вченим розробити цілу теорію... Цим, можливо, й довести існування життя на Землі. Адже тоді ще не існувало ДНК з закладеною в неї інформацією. Тому хтось мусив спрямувати хвильові голограми, які примусили молекули рухатися й збиратися в білки, а ті — складатися в організми.

Отже, ми приходимо до ідеї якогось вищого, могутнього розуму польової форми, основою якого є вакуум. Саме з вакууму походять хвилі, що несуть усьому живому генетичну інформацію та енергію для розвитку.

Можна збагнути значення церковної культури як специфічного засобу організації і розвитку людського життя і діяльності за законом Божим. Православна культура, а точніше, Православний спосіб життя, у тісній співпраці з наукою характеризує вже певні особливості поведінки людини у всіх сферах як праці, так і політики, мистецтва і повсякденного побуту. Православна культура допомагає людині духовно розвиватися, духовно зростати, іншими словами — перетворюватися, заново народжуватися.

Саме тому необхідно сьогодні відроджувати церковну культуру, ведучи

духовно-просвітницьку роботу як у школі, так і у ВНЗ, ознайомлюючи студентів з Біблією, з церковними традиціями, духовною музикою та співом. Ще у школі релігієзнавство допоможе учням краще вивчити і засвоїти історію та культуру, адекватно зрозуміти прояви людського духу, визнати пріоритет релігії у формуванні уявлень про загальне, без чого не можна досягнути конкретне і часткове.

Звідси випливає, з одного боку, визнання виняткового значення релігієзнавства для започаткування світогляду як такого, а отже — розбудови підвалин початкової культури, а з другого — значущість релігієзнавчих знань для осмислення і розуміння багатьох нагальних проблем культури і сучасного життя.

Знання про релігію — це також своєрідний засіб здобуття свободи над власним духом, вони допомагають людині самовизначитися у розв'язанні складних проблем буття. Слід зазначити, що саме після запровадження християнства людина вперше на європейському континенті почала розуміти, у чому полягає її покликання як людини.

Релігія краще, глибше й аргументованіше визначає не лише відмінні, а й спільні точки у богословських і світських тлумаченнях гуманізму, розбудови загальнолюдських підвалин суспільно-політичного життя тощо.

І лише так, поступово, елементи церковної культури у тісній співпраці з наукою можуть змінити духовний рівень

суспільства, і лише тоді можна буде говорити про економічний прогрес. Лише православна культура, борючись з розвратом і насильством, утверджуючи мир і любов, допоможе зберегти сучасну цивілізацію від саморуйнування та відродити духовні цінності.

Це лише деякі проблеми, котрі засвідчують, що сьогодні як ніколи наука, техніка, філософія, освіта та релігія стикаються так близько, що виникла необхідність синтезувати набуті знання і досвід на користь майбутній людині.

Література

1. Дулуман Є. К. Релігія як соціально-історичний феномен. — К., 1974.
2. Сорокин П. Социокультурная динамика и религия. Кризисы нашего времени // Человек. Цивилизация. Общество. — М., 1992.
3. Гордиенко Н. С. Современная православная церковь. — Л., 1986.
4. Балагушкин Е. Г. Критика современных нетрадиционных религий. Истоки, сущность, влияние на молодёжь. — М., 1983.
5. Історія релігії на Україні: Навч. посіб. / За ред. А.М. Колодного, П.Л. Яроцького. — К., 1999.
6. Харитин М. В. Історія підпорядкування Української православної церкви Московському патріархату. — К., 1995.
7. Кимелев Ю. А. Современная западная философия религии. — М., 1989.
8. Подольська Є. А., Лихвар В. Д., Іванова К. А. . Культурологія: Навч. посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2003. — 288 с.
9. Українська та зарубіжна культура: Навч. посіб. / М.М. Закович, І. А. Зязюн, О.М. Семашко та ін.; За ред. М.М. Заковича. — 2-ге вид., випр. — К.: Т-во "Знання", КОО, 2001. — 550 с. — (Вища освіта XXI століття).
10. Шмеман А., прот. Исторический путь Православия. — К.: "Пролог", 2003. — 416 с.